

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

09.06.2025. Nr. 1-5/115

**Latvijas Republikas Saeimas
Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai**
aizsardzibas.komisija@saeima.lv

Par budžeta finansētu studiju vietu garantēšanu pēc valsts aizsardzības dienesta (steidzams)

Tiesībsarga birojā saņemta informācija, ka budžeta finansētā studiju vieta, kuru garantē valsts tiem jauniešiem, kuri brīvprātīgi pieteicās un pabeidza valsts aizsardzības dienestu, praksē ir būtiski ierobežota.

Tiesībsarga birojam 12.klases skolēns raksta, ka 2024.gada rudenī pieteicās dienestam uz 2025.gada vasaras iesaukumu. Pēc pieteikšanās dienestam viņam nejauši kļuva zināms, ka uzņemšana valsts augstskolās vai koledžās pēc dienesta pabeigšanas tomēr ietver arī iestājpārbaudījumu, ko izglītības iestādes dēvē kā uzņemšanas prasību papildu nosacījumus, nevis kā daļu no konkursa, kur karavīriem nav jāpiedalās. Viņš nekavējoties pieteicās iestājpārbaudījumiem un ieguva 61% novērtējumu, nodrošinot sev budžeta vietu, pie nosacījuma, ka tiks izpildītas pārējās uzņemšanas noteikumu prasības par centralizētiem eksāmeniem. Jaunietis skaidro, ka vislielākais izaicinājums ir bijis ierobežots laiks. Proti, iestājpārbaudījums sastāvēja no vairākām daļām – pirmajā daļā: 20 jautājumi 20 minūtēs fizikā un matemātikā, otrajā daļā: 20 minūtēs jautājumi fizikā atbilstoši studiju programmas specifikai. Jaunietis norāda, ka neviens no skolēniem, tostarp viņš pats, nepaspēja atbildēt uz visiem jautājumiem ierobežota laika dēļ. Tālāk pēc 30 minūšu pārtraukuma sekoja nākamā eksāmena daļa - 20 minūšu loģikas uzdevumu daļa un 20 minūšu uzdevumi sadarbībai komandā.

Jaunietis pauž bažas, ka šādu pārbaudījumu nebūtu iespējams veiksmīgi izpildīt pēc dienesta, kad nav bijis iespējas gatavoties, bet skolas zināšanas nedaudz būtu zudušas. Viņš norāda uz vilšanās sajūtu, ka piedāvājums iegūt budžeta vietu pēc dienesta pabeigšanas ir vairāk formāls, vēl jo vairāk

– neizdevīgs, jo zināšanas dienesta laikā tomēr zūd. Jaunietis vērš uzmanību, ka par uzņemšanas iestājpārbaudījumiem savlaicīgi nebija informēts, ko nezina arī šobrīd dienējošie. Jaunietis uzskata, ka tiek noklusēta būtiska informācija, kura varētu ietekmēt jauniešu brīvu izvēli lēmuma pieņemšanā par dienestu. Jaunietis lūdz iesaistīties jautājuma risināšanā savlaicīgi, lai jaunieši, kuri būs atgriezušies no dienesta, nezaudē uzticību savas valsts dotajiem solījumiem.

Valsts aizsardzības dienesta likuma 32. panta pirmajā daļā noteikts, ka pilsoņiem, kuri brīvprātīgi pieteicās un pabeidza dienestu, tiek nodrošināta budžeta finansēta studiju vieta, **ja viņi atbilst uzņemšanas prasībām**. Minēto normu dublē Ministru kabineta noteikumu Nr.846¹ 17.¹punkts, precizējot, ka budžeta vieta tiek nodrošināta **bez konkursa**.

Augstskolu likuma 46. panta ceturtajā daļā noteikts, ka izglītības iestādei ir tiesības noteikt papildu prasības. Minēto normu precizē Ministru kabineta noteikumu Nr.846 11.punkts, kur paredzēts, ka augstskola un koledža, saskaņojot ar Augstākās izglītības padomi, **var noteikt papildu prasības** attiecībā uz speciālu iepriekšējo izglītību, īpašu piemērotību un sagatavotību vai citu nosacījumu izpildi. Lai konstatētu personas atbilstību papildu prasībām, augstskola un koledža var noteikt attiecīgus iestājpārbaudījumus. Minētā norma praksē tiek attiecināta arī uz dienestu pabeigušajiem jauniešiem, lai arī norma atrodas Ministru kabineta noteikumu IV sadaļā **“Konkurss, tā norises vispārīgās prasības”**. Izglītības iestāžu uzņemšanas prasības atsevišķās studiju programmās ietver iestājpārbaudījumus, citās - prasību par vidusskolas atestāta vidējo atzīmi (piemēram, 7 balles). Tiesībsarga ieskatā papildu nosacījumi nav attiecināmi uz dienestu pabeigušajiem jauniešiem.

Aizsardzības ministrija norāda, ka uzņemšana “bez konkursa” ietver arī nepieciešamību piedalīties iestājek sāmos, ja studiju programmas iestāšanās nosacījumi tādus paredz, taču karavīriem šo iestājpārbaudījumu rezultāti nav izšķiroši budžeta vietas saņemšanai, ja vien augstskolas uzņemšanas noteikumi nenosaka minimālo iestājpārbaudījuma rezultātu sliekšni, kas nepieciešams uzņemšanai studiju programmā.

Izglītības un zinātnes ministrija norādīja, ka augstskolām ir jāspēj iespējami ātri pielāgoties sabiedrības un darba tirgus nepieciešamībām, tai skaitā, nosakot papildu uzņemšanas prasības, lai uzņemtie studenti būtu piemēroti studiju programmas apguvei un iespējami veiksmīgi to absolvēt.

¹ Ministru kabineta 2006. gada 10.oktobra noteikumi Nr. 846 “Noteikumi par prasībām, kritērijiem un kārtību uzņemšanai studiju programmās un valsts atbalstu pilsoņiem, kas brīvprātīgi pieteikušies valsts aizsardzības dienestā un pabeiguši to”.

Tādējādi normatīvais regulējums par uzņemšanas noteikumu noteikšanu ministrijas ieskatā ir samērīgs.

Tiesībsargs vērš uzmanību, ka neviens karavīrs nepretendē uz diplomu kā atlīdzību par dienestu, bet gan lūdz iespēju pēc dienesta pabeigšanas iegūt tiesības studēt sev izvēlētajā studiju programmā. Situācijā, kad noteiktās papildu prasības faktiski liedz realizēt šo iespēju, turklāt iestājpārbaudījumu minimālo prasību sarežģītības pakāpi var noteikt samērā augstu, kas būs izšķiroši karavīram, pastāv risks zaudēt jauniešu uzticību valstij un tās likumā nostiprinātiem solījumiem.

Tiesībsarga ieskatā, likumdevēja nodoms bija garantēt iespēju studēt dienestu pabeigušajiem, paredzot viņiem tiesības iegūt budžeta vietu bez dalības konkursā. Iespējams, atsevišķās studiju programmās var tikt noteiktas objektīvi pamatotas papildu prasības, tomēr šādas prasības būtu jāpublicē pietiekami savlaicīgi, lai, jo īpaši 12. klases skolēni, pieņemot lēmumu par pieteikšanos dienestam, būtu informēti par iespējamiem ierobežojumiem un nosacījumiem.

Tiesībsargs lūdz iespējami īsākā laikā sniegt skaidrojumu par likumdevēja patieso gribu, proti, vai izglītības iestādes paredzētie iestājpārbaudījumi un citas papildu prasības ir attiecināmas uz dienestu pabeigušajiem jauniešiem.

Patiesā cieņā

tiesībsargs

Juris Jansons